

Petr Pazdera Payne:
ADAM PRVNÍ, DRUHÝ

„Častokrát a rozličnými způsoby mluvíval někdy Bůh otcům skrze proroky, v těchto pak posledních dnech mluvil nám skrze Syna svého.“ (Žd 1,1)

Kázání:

(Řím 5,12-14): Skrze jednoho člověka totiž vešel do světa hřích a skrze hřích smrt; a tak smrt zasáhla všechny, protože všichni zhřešili. Hřích byl ve světě už před zákonem, ač se hřích nezapočítává, pokud není zákon. Smrt však vládla od Adama až po Mojžíše i nad těmi, kdo hřešili jiným způsobem než Adam. On je protějšek toho, který měl přijít.

Vánoční příběhy jsou, jak si znovu můžeme zopakovat, zapsány u Matouše a Lukáše. U Marka nic. U Jana je Prolog o světle, jež přichází na tento svět. Jak je tomu u apoštola Pavla? Podle epištoly Galatským „Když se naplnil stanovený čas, poslal Bůh svého Syna, narozeného z ženy, podrobeného zákonu, aby vykoupil ty, kteří jsou zákonu podrobeni...“ (Gal 4, 4.5.) To jsou celé Vánoce podle ap. Pavla.

Pavlovi jde o širší kontext. O to domyslet, co to znamená vtělení, příchod Božího Syna, Ježíšův život a Ježíšova smrt. A v rámci tohoto domýšlení představuje v některých epištolách Ježíše Krista jako druhého Adama. Od Ježíše jsme tedy katapultováni zpět, k Adamovi, prvnímu Člověku, prototypu všech lidí. K „protějšku toho, který měl přijít“.

A tak se celkem zákonitě a hned dostává na přetřes otázka takřečeného pádu, prvního hříchu a teologie či teorie dědičného hříchu. Tuto teorii, toto církevní učení o dědičném hříchu je nelehko přijmout, zvláště když je servírováno v prosté, až lidově zjednodušující podobě: Za utrpení a hlavně za smrt, za všechno může náš prapředek Adam, od nějž jsme to všechno nevyžádaně zdědili. A tu se vynořují otázky: Jak může přestupkem jednoho člověka trpět celé lidstvo? Jeden každý člověk? Co je to za nesmysl, že by vina jednoho člověka přecházela na všechny lidi? Že by jakýsi smrtelný hřích jednoho navodil hříšnou smrtelnost všech. Že by smrt vešla na svět kvůli nějakému pračlověkoví. Takové a podobné zásadní otázky klade křesťanskému učení kupříkladu Albert Camus. Nelze přijmout princip kolektivního trestu, kolektivní krevní msty, představu jakési super-kolektivní viny. A. Camus říká, že na člověku je pácháno bezpráví a násilí. Naše existence je absurdní právě kvůli utrpení a smrti, jemuž jsme bezdůvodně vystaveni. Člověk je nevinný. Trpí nevině. A nelze se s tímto stavem smířit.

Chceme-li se pokusit vyrovnat se s uvedenými a jistě seriózními námitkami, je potřeba předeslat jednu důležitou věc: Nestačí jít na to takzvaně od Adama. Čte-li někdo Bibli od začátku, neuvědomuje si začasťe, že ten příběh ze zahrady Eden není tím jediným, co by mělo popsat naši existenci a problém

zla ve světě. Přístupme tedy k tématu, jak se říká, od lesa a podívejme se na věc nejprve obecně a z naší perspektivy. Posléze pak očima biblickýma, starozákonníma i novozákonníma, a zejména prostřednictvím apoštola Pavla.

1

Ano, je smrt. Umírá se. Na tom se všichni shodnou. A jak praví staověká básnířka Sapphó:

*...smrt je zlo – tak bozi uznali:
vždyť kdyby byla krásná, též by zmírali...*

Tady ještě nejde o zlo v etickém smyslu. Ale o zlo coby holé fyzické utrpení, o zlo jako pohromu, destrukci, prosté příkoří, neštěstí, bolest, nemoc i smrt.

2

A potom je tu zkušenost zla v etickém smyslu. Je tu zlo, které páchá člověk. Utrpení a destrukce, za něž jsou odpovědni lidé. Je tu něco, čemu se říká hřích.

Jenže na tomhle se už ne všichni lidé shodnou. K tomu je třeba se zamyslet nad životem, reflektovat svou zkušenost ve světě. A přijmout určitou moudrost, nauku čili Zákon.

Zákon patří obecně ke kultuře, k lidstvu, k lidské společnosti. Je spojen s jazykem. Je třeba jej přijmout, pokud chceme být jako lidé, nikoli ignoranti. Starověcí Židé měli k formulování Zákona, a tedy i k pojetí a definování různých forem hříchu, ke zkušenosti se zlem, zvláštní obdarování a citlivost. Proto taky bude v našich úvahách dále figurovat mojžíšovský Zákon coby trest' etických zákonů vůbec.

Hřích se neregistruje, nevnímá, ba nechápe se, co to vůbec hřích je a že vůbec je, pokud a dokud není přijat Zákon. To je smysl věty, podle níž kralovala smrt do Mojžíše, tedy do příchodu Zákona.

A taky, z téže epištoly Pavlovy:

Až do Zákona hřích byl na světě, ale hřích se nepočítá, když Zákona není.

Anebo, na jiném místě:

Jáť pak byl jsem živ někdy bez Zákona, ale když přišlo přikázání, hřích ožil.
(Řím 7,9.)

3

Notabene dá vyzorovat, že zlo etické leckdy mívá za následek zlo fyzické. Že hřích přísluhuje destrukci, zkáze, nemoci, smrti. Že etické zlo akceleruje smrt. Hříšnost je někdy smrtící, smrtonosná a smrtelná. Vidíme to dnes v monumentální podobě v případech probíhajících válek. Vidíme to v souvislosti s ekologickými katastrofami. A krom toho, spousta souvislostí nám uniká. Právě starozákonní člověk věděl, že spáchané zlo se nevyčerpává jím samým, že je součástí jakéhosi řetězce zla. Že je nakažlivé. Malé zlo může mít doslova „ne-do-zírné“ následky. Začasté i pro samotného pachatele zla.

4

A teď již k Pavlovi. To, co činí Zákon podle něj a jiných teologů specifického, to je výslovné spojení nejen nějakých konkrétních smrtí, ale vůbec smrtelnosti a smrti obecně s hříchem. Žádný zákon jsme ještě nemuseli znát. Ale přesto: je tu smrt a je tu hřích. A Zákon tyto dvě skutečnosti spojil. V tomto smyslu hovoří náš text...

a tak smrt zasáhla všechny, protože všichni zhřešili

A v další kapitole: *Mzdou hříchu, anebo odplata za hřích, je smrt* (6,23)

5

Součástí Zákona v širším slova smyslu, jeho výkladem a ilustrací, je potom i vyprávění o Adamovi a jeho pádu. Teď teprve se dostáváme k Adamovi. Ona citlivost vůči zlu a hříchu, vědomí náchylnosti ke zlu, jemuž se říká pokušení, a vědomí důsledků překročení Zákona, to vše se promítá do tohoto příběhu. Adam je mýtus, který symbolicky či metaforicky vyjadřuje – jiným způsobem než zákonná ustanovení – onu souvislost smrti a hříchu. Adam překročil první zákon, *prazákon*, jakousi podstatu a trest zákona:

„Ale z stromu vědění dobrého a zlého nikoli nejez; nebo v který bys koli den z něho jedl, smrtí umřeš.“ (Gn 2,17)

A nešlo jen o toho jednoho Adama, jak postuluje sv. Pavel:

... a tak na všechny smrt přišla – smrt zasáhla všechny

6

Mohlo by se tedy znovu, jako na začátku kázání, říct, že jsme hříčkou osudových sil, že všechno pokazil už Adam a všichni nezaviněně trpíme. Že jsme všichni obětí. Jenže podle Pavla jsme také pachatelé, všichni jsme v Adamovi zhřešili, jsme vinni Adamovým *prahříchem*. I když vnějšně, formálně se to naše hřešení a naše neposlušnost a vzpoura jeho neposlušnosti, jeho vzpourě vůbec nepodobá, i když jsme zhřešili nezávisle na Adamovi:

Smrt však vládla od Adama až po Mojžíše i nad těmi, kdo hřešili jiným způsobem než Adam.

+

Adam není báje, která by s námi neměla nic společného, legenda připojená jako pouhý dovětek k legendě o stvoření vesmíru, a tedy příběh, jehož konsekvencím bychom byli pasivně vystaveni podobně jako přírodním zákonům; není to jakési „o nás bez nás“. Nejsme nevinní. Ten takřečený dědičný hřích není něco, co by bylo objektivně dáno, co bychom fakticky, právně nebo fyzicky a zdravotně zdědili. Je to skutečnost, již lze zahlédnout jedině ve vyznání, v kajícnosti. Ono vyprávění je i náš příběh. Nikoli sériově, ale paralelně s NĪM, v NĚM, skrze NĚJ jsme zhřešili. Adam není ani tak náš prapředek, jako spíš náš bratr, dvojeneček, dvojník, souputník. Spoluobyvatel zahrady Eden i spolupachatel zla a tedy i spolu-vyhnanec ze zahrady.

To, že u Pavla nejde jen o jednoho konkrétního Adama, dosvědčuje už to, že ve svých úvahách nejmenuje Evu; Adam je *pars pro toto*, část zastupující celek, sběrný termín pro oba a pro další lidi, Adam znamená hebrejsky vůbec Člověk. Je důvodné pochybovat, zda Adam s Evou historicky existovali a zda

lze od tohohle páru vědecky odvozovat celé lidstvo coby jejich potomstvo, ale ještě pochybnější je od nějakého jednoho původního Adama odvozovat hřích a zlo – ale jisto je, že existuje Člověk, součástka lidstva, neustále vystavený prvotní existenciální situaci, obdařený svobodou, vystavený pokušení a možnosti hříchu. Člověk, a výchozí situace: začít či nezačít si se zlem.

Je tu zkušenost každého z nás se sebou samým. Nejsem nevinný. Chci být jako bůh, udělal bych pro to cokoliv, překročil bych jakýkoli zákaz a doporučení. Jakýkoliv zákon. Jsem schopen zla, a ono zlo dokonce nepovažovat za zlo. Nejde totiž o prostou neposlušnost. O to udělat tu a tam něco zakázaného, Zákon pouze porušovat, alebrž jde o vzpouru. Postavit se nad Zákon. Jít ze stromu Zákona, z toho ukazatele dobra a zla, přestat jej zřít a zmocnit se jej pozřením, jezením, sežrat jej, mít jej v sobě. Sám si diktovat dobré a zlé, sám určovat pravidla, pojmy „dobro“ a „zlo“ svévolně definovat. Jezení ze stromu prazákona znamená znásilnit princip zákona. Čiliž přestat ctít pravdu. Realizovat falešnou svobodu. Postavit se na místo Boha. A není-li Boha vše, je dovoleno. Žádná pravda není. Je to absolutní vzpoura, chtít být jako Bůh. Osvojit si neomezenou autoritu čili: stát se bohem. Přesně tak, jak to člověku nakukal a stále nakukává had: „Budete jako bohové“.

Je třeba si to připustit. Přijmout tuhle základní a zakládající vinu pýchy, překročení hranic, vinu domýšlivosti, arogance, drzosti, vzpoury. Připustiti si to v celé hloubce a strašidelnosti a neuchylovat se nadále k mýtu o vlastní nevinosti. Neuchylovat se bezezbytku k psychologii hovořící o pouhých pocitech viny, jež je potřeba setřást, zbavit se jich a stále zbavovat. Je třeba přestat vnímat sebe jako pouhou oběť.

Vina může být mimo jiné právě v tom vyžívání se ve vlastní nevinosti, v politováníhodné „vrženosti“ do tohoto světa. I určitý typ apatie, letargie, ignorace může být svým způsobem vzpourou a bohorovností. V neschopnosti a neochotě přijímat stav, v němž se nacházím, říkat furt dokola, že jsme tady za cizince. Já nic, já muzikant. A vymlouvat se třeba taky, že jsem historicky podmíněn, dědičně determinován svými předky – se starým Adamem někde na začátku a že jsem dědičně zatížen a dědičně trestán. Není správná otázka odkud zlo, pokud nejprve neuvažuju o svém vlastním zlu. Nelze se dobrat kloudné odpovědi, když se ptám obecně, akademicky „odkud zlo?“. Avšak když se ptám „odkud mé zlo?“, nejsem tak úplně bez odpovědi.

Je třeba pochopit, že i já jsem Adamem. Připustit si pravý stav věcí. Akceptovat svou vinu. Vzít ji na sebe. Nehrát si na nevinného. Spolu s přišedším Zákonem a s jeho přijetím lze přijmout i svou vinu. Svobodně se pro ni rozhodnout. Přijmout vinu... a také svou smrtelnost. Přijmout to, co bylo řečeno Adamovi: „v který bys koli den z něho jedl, smrtí umřeš.“ (Gen 2:17) A všichni jsme pojedli, překročili prazákon, naučili se rozhodovat si libovolně co pravda a co lež. Všichni jsme svým způsobem takto zhřešili. Tohle je jediný, kardinální, opravdu smrtelný hřích.

Leč je to právě naše smrtelnost, co nám brání v dovršení vzpoury. Bohudíky! Pokud se nad tím zamyslíme, osvobozuje nás ona smrtelnost od oné nenasytné touhy být jako Bůh. Takovéto přijetí viny pak lze nejspíš nazvat „šťastnou vinou“.

7

Ale lze tu vinu a s ní i smrtelnost opravdu přijmout a unést? Začali jsme tím, že Adam je předobrazem, antitypem toho, který měl přijít. Kristus coby pravý a opravdu neviný Adam přišel a přijal vinu Adamovu, přijal vinu za lidi hřešící v Adamovi. Nesl tu vinu na svém těle. Kvůli každému z nás. A to je smysl jeho života včetně jeho smrti, dosvědčovaný Novým zákonem, apoštoly a dalšími pisateli, a především samotným Ježíšem Kristem – výrazně například při Poslední večeři.

Kristus coby protějšek Adamův, takřčený druhý či poslední Adam, nás učí přijmout Zákon, naši vinu i naši smrtelnost. On ač neviný, beránek Boží, bere smrt a smrtelnost jako důsledek překročení Zákona na sebe.

Tak jako vina, tj. hřích v tom nejhlubším, adamovském slova smyslu, hřích bohorovnosti, není něco objektivně daného a ukazuje se každému z nás ve vlastním nazření a vyznání, tak ani milost není něco objektivně daného a lze ji nazřít a zažít opět jen ve vyznání. Jestliže přijímám svou vinu v absolutním smyslu a tedy i smrtelnost, pak mohu přijmout odpuštění a spásu. Neboť Kristus je v tomto ohledu naším předchůdcem a průvodcem, Novým zákonem, Novou smlouvou, novým středobodem, pravým Adamem, Člověkem, který měl přijít; a taky že přišel, to je smysl Adventu. V tomto Adamovi přijímáme milost, nově ustanovenou svobodu. A v souvislosti s touto svobodou taky život věčný, jak píše apoštol Pavel v následující epištole (1Kor 15,22):

jako v Adamovi všichni umírají, tak v Kristu bude všem život darován

S Kristem umíráme hříchu, přijímáme smrtelnost, onu adamovskou smrtelnost, abychom mohli s Kristem znovu být v pravdě a žít. A tak se z milosti Boží vracíme do zahrady svobody, obrazně řečeno, do smysluplného putování tímto světem, k pokornému tázání, co dobro, co zlo, k základnímu a zakládajícímu zákonu pravdy. Je důležité, aby toto přijal každý sám za sebe. Vstupujeme do nové smlouvy s Bohem – tak jak Ježíš pravil při Poslední večeři. AMN

Poslání:

Všechno je vaše... ať svět nebo život nebo smrt, přítomnost nebo budoucnost, všechno je vaše, vy však jste Kristovi a Kristus je Boží. (1Kor)

Kdo má uši, slyš, co Duch praví církvím: Tomu, kdož zvítězí, dám jísti z dřeva života, kteréž jest uprostřed ráje Božího. (Zj)

Co tedy máme říci? Že máme dále žít v hříchu, aby se rozhojnila milost?

Naprosto ne! Hříchu jsme přece zemřeli - jak bychom v něm mohli dále žít? Nevíte snad, že všichni, kteří jsme pokřtěni v Krista Ježíše, byli jsme pokřtěni v jeho smrt? Byli jsme tedy křtem spolu s ním pohřbeni ve smrt, abychom - jako Kristus byl vzkříšen z mrtvých slavnou mocí svého Otce - i my vstoupili na cestu nového života. (Řím 6,1-4)